

## ВІДГУК

офіційного опонента кандидата педагогічних наук, доцента,  
професора кафедри авіаційного обладнання  
Льотної академії Національного авіаційного університету  
**СМИРНОВОЇ Ірини Леонідівни**

на дисертацію Радзівілової Ірини Анатоліївни «Формування готовності  
майбутніх боргтпровідників в авіаційних навчальних центрах до  
професійної діяльності»,

подану до спеціалізованої вченої ради Д 26.062.15 у Національному  
авіаційному університеті на здобуття наукового ступеня кандидата  
педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної  
освіти

*Суть і актуальності дослідження.* Швидке зростання авіаційних перевезень й стрімкий розвиток авіатехніки значним чином впливає на появу нових проблем у такій складній галузі, як авіація. Через посилення впливу психогенних і стресогенних чинників у праці на повітряному транспорті, підвищуються професійні вимоги до членів льотної екіпажу взагалі й кабінного зокрема.

Проблема формування готовності майбутніх боргтпровідників до професійної діяльності є актуальною для розвитку теорії і методики професійної освіти. Сьогодні вкрай потрібна побудова професійної підготовки авіафахівців на основі нових педагогічних технологій, які дозволяють системно підходити до обґрунтування й оцінювання освітніх результатів. Тому актуальність дослідження «Формування готовності майбутніх боргтпровідників в авіаційних навчальних центрах до професійної діяльності» не викликає сумнівів.

*Суть і обґрунтованості наукових положень і висновків, сформульованих у дисертації.* Відповідно до мети дисертаційної роботи авторкою розв'язано актуальну наукову проблему, що полягає в розробленні, теоретичному обґрунтуванні й експериментальній перевірці технології формування готовності майбутніх боргтпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах. Ознайомлення з дисертацією, авторефератом та публікаціями І. А. Радзівілової дає підстави стверджувати, що сформульовані нею наукові положення, висновки та пропозиції є в достатній мірі обґрунтованими, базуються на комплексному застосуванні загальнонаукових і спеціальних методів дослідження для розкриття цілісності об'єкта й предмета дослідження, що надало авторці змогу описати процес формування готовності майбутніх боргтпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах.

Джерельною базою дослідження стали теоретичні та методичні розробки українських і зарубіжних учених, результати монографічних досліджень, наукові публікації, аналітичні матеріали, а також матеріали науково-практичних семінарів і конференцій, в яких авторка брала безпосередню участь.

Вс. 51.12/22  
Віс. 27.02.2023.

Авторкою грамотно застосовані методологічні основи сучасної науки до аналізу літературних джерел з проблеми психолого-педагогічної підготовки в навчальних центрах авіаційного профілю, пов'язаної із готовністю бортпровідників до професійної діяльності і при конструюванні технології її формування. У ході дослідження аналізувалися наукові праці з загальної, авіаційної психології та педагогіки. Це дозволило авторці аргументовано обґрунтувати мету й завдання дослідження. Незважаючи на високий ступінь вивченості проблеми в різних напрямках, педагогічні дослідження торкнулися даної проблеми в меншому ступені.

Розробка структури й змісту технології формування готовності бортпровідників до професійної діяльності є системотворюючим фактором організаційно-технологічного й дидактичного порядку. Це дозволило впорядкувати й оптимізувати основні компоненти структурно - функціональної моделі технології формування готовності бортпровідників до професійної діяльності у процесі підготовки у авіаційних навчальних центрах.

Одержані результати дисертаційної роботи мають наукову новизну, яка полягає в наступному. У дисертації вперше виявлено й обґрунтовано сукупність педагогічних умов як основу розроблення технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності: створення імітаційно-ситуаційного середовища професійної підготовки майбутніх бортпровідників в освітньому процесі авіаційних навчальних центрів на засадах реалізації положень компетентнісного, системно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, міжкультурного й технологічного підходів (провідна педагогічна умова); формування відповідального ставлення майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційній галузі через розвиток внутрішньої позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій, які забезпечують єдність професійного й особистісного самовизначення. Уведено до наукового обігу поняття «готовність майбутніх бортпровідників до професійної діяльності» та «технологія формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності»; проведена активізація професійно значущого потенціалу фахової підготовки майбутніх бортпровідників через удосконалення форм, методів і засобів формування готовності до професійної діяльності; стимулювання рефлексійної діяльності майбутніх бортпровідників на кожному етапі формування готовності до професійної діяльності (суцільняді педагогічні умови); визначено зміст і структуру готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності, критерії, показники й рівні вияву її сформованості; теоретично обґрунтовано й експериментально перевірено ефективність технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах; подальшого розвитку набули форми організації навчання (інтеграція лекційних і практичних занять), методи навчання (навчальні тренінги, мозковий штурм, метод проектів, проблемне навчання, ситуаційне навчання, ділові, рольові й імітаційно-ситуаційні ігри, метод дискусії, тестовий контроль, взаємонавчання, взаємоконтроль) і засоби навчання (у тому числі з використанням ІТ).

*Аналіз змісту дисертаційної роботи.* Дисертаційна робота  
Г. А. Радзівілової чітко структурована: складається зі вступу, трьох розділів,

висновків, списку використаних джерел та додатків. У вступі (с. 17-24) розглядається науковий апарат дослідження; розкрита актуальність обраної проблеми. Об'єктом дисертаційної роботи автора обирає професійну підготовку майбутніх бортпровідників в авіаційних навчальних центрах України. Формулювання мети та гіпотези відповідають змісту дослідження. Добре сформульовані завдання дослідження, обсяг яких цілком відповідає вимогам до кандидатської дисертації.

Відповідно до першого та другого завдання, у першому розділі дисертації «*Теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності*», авторкою здійснено психолого-педагогічний аналіз стану розроблення проблеми формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах на основі вивчення наукових джерел й узагальнення емпіричного досвіду. Визначено, що не зважаючи на наявний значний доробок українських і зарубіжних вчених щодо дослідження проблеми формування готовності майбутніх фахівців різних спеціальностей до професійної діяльності, до здійснення представленого дослідження не висвітлювалися питання формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності.

І. В. Радзівілова вдало схарактеризувала методологічну основу дослідження процесу формування готовності майбутніх бортпровідників в авіаційних навчальних центрах до професійної діяльності (с. 36-55), яку складає сукупність компетентнісного, системно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, міжкультурного й технологічного підходів.

Детально проведений методологічний аналіз понятійно-категоріального апарату дослідження дав І. А. Радзівілової змогу навести авторське трактування поняття «готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності» (с. 69). Проведений теоретичний аналіз, власні дослідження стосовно окресленої проблеми, надали авторці змогу зробити певні висновки щодо структурно-компонентного складу готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності. Структура готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності складається з трьох взаємопов'язаних компонентів, а саме: мотиваційно-діяльнісного, когнітивно-діяльнісного, процесуально-діяльнісного.

У другому розділі дисертаційної роботи «*Обґрунтування технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності*», на основі третього завдання, виявлено й обґрунтовано сукупність педагогічних умов як основу розроблення технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах (с. 111-126): створення імітаційно-ситуаційного середовища в освітньому процесі авіаційних навчальних центрів на засадах реалізації положень компетентнісного, системно-діяльнісного, особистісно зорієнтованого, аксіологічного, міжкультурного й технологічного підходів (провідна педагогічна умова); формування відповідального ставлення майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційній галузі через розвиток внутрішньої позитивної мотивації та системи ціннісних орієнтацій, які забезпечують єдність професійного й особистісного самовизначення; активізація професійно значущого потенціалу фахової підготовки майбутніх

бортпровідників через удосконалення форм, методів і засобів формування готовності до професійної діяльності; стимулювання рефлексійної діяльності майбутніх бортпровідників на кожному етапі формування готовності до професійної діяльності (суспільні педагогічні умови). Обґрунтовані педагогічні умови стали основою розроблення технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності. Розроблену й обґрунтовану технологію формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності представлено у вигляді послідовного розгортання трьох основних етапів: пропедевтично-методологічного, ситуаційно-діяльнісного та результативно-корегувального (с. 140-149).

На основі четвертого завдання у третьому розділі дисертаційного дослідження «*Експериментальна перевірка технології формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності*» авторкою достатньо повно виокремлено критерії й показники вияву рівнів сформованості готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності (с. 161-176) та описано методику діагностування рівнів сформованості готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності (с. 178-181). Не викликає заперечення підхід І. А. Радзівілової до окреслення й висвітлення рівнів сформованості готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності (низький, середній, високий (с. 182)).

У відповідності до п'ятого завдання дисертаційного дослідження, у третьому розділі І. А. Радзівіловою експериментально перевірено й підтверджено ефективність розробленої технологію формування готовності майбутніх бортпровідників до професійної діяльності в авіаційних навчальних центрах України. Констатовано, що застосування діагностичного комплексу методик підтвердило той факт, що в результаті педагогічного експерименту відбулася позитивна динаміка змін рівня сформованості готовності майбутніх бортпровідників в експериментальній групі в цілому та покомпонентно у порівнянні з контрольною групою.

У висновках дисертації узагальнено основні здобутки дисертантки, що логічно завершують дослідження, яке характеризується як науковою значущістю, так і практичною користю (с. 242-245). Зазначене вище дає змогу констатувати, що межу дослідження досягнуто, а поставлені завдання виконано.

***Повнома викладу наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації та в опублікованих працях.*** Позитивним моментом є апробація та оприлюднення отриманих результатів дослідження у фахових виданнях, на багатьох науково-практичних конференціях та семінарах різних рівнів. Результати дослідження відображено у 14 одноосібних публікаціях автора, з них: 5 статей у провідних фахових виданнях України; 1 – у періодичному закордонному виданні; 1 – в інших виданнях; 7 – матеріали конференцій (у тому числі 1 – у закордонному виданні).

Визначаючи наукову та практичну значущість отриманих здобувачем результатів, відмічаємо, що реалізовано їх в освітній процес ЦТШП «Градiєнт», авіаційного сертифікаційно-тренувального центру «СКАЙ», міжнародної акціонерної авіаційної компанії «UPГА», авіаційної льотної академії «АФА».

### *Дискусійні положення та зауваження до змісту дисертації.*

Рецензоване дисертаційне дослідження незаперечно має наукову новизну і практичну значущість. Зміст повністю відображає основні положення дисертації. Схвалюючи стратегію і тактику наукового пошуку авторки, укладені висновки, у порядку наукової дискусії вважаємо за потрібне вказати на певні дискусійні положення, а також висловити окремі побажання:

1. Авторкою у першому розділі дуже детально та широко розкриті теоретико-методологічні основи формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності, що зробило дуже великим перший розділ (63 сторінки) по відношенню до другого (40 сторінок) та третього (76 сторінок) розділів.

2. Вважаємо за доцільне було параграф 2 третього розділу «Аналіз змісту навчально-методичного забезпечення професійної підготовки майбутніх бортпроводників в Україні» включити до першого, або на початок другого розділу, тому що його зміст та назва, пов'язані з аналізом різних навчальних програм, не відповідають назві третього розділу «Експериментальна перевірка технології формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності».

3. Треба було б розкрити принципи, що названі на сторінці 142, в контексті їх застосування в процесі формування готовності майбутніх бортпроводників до професійної діяльності та включити їх до моделі.

4. Доцільно було б перед початком педагогічного експерименту провести вирівнювання контрольної та експериментальної груп.

5. Результати комплексного аналізу навчальних програм; анкетувань, тестувань за різними психолого - педагогічними методиками для кращого сприйняття треба було представити у вигляді таблиць.

6. Доцільно було б навести здобувачці не в основному тексті третього розділу, а у додатках до дисертації опис окремих авторських форм і методів роботи, зокрема, тренінгів, ігор, прийомів, проєктів, тестів, що зменшило би об'єм розділу та краще б представило складові формувального експерименту дослідження.

7. В дисертації зустрічаються деякі стилістичні недоліки та орфографічні помилки.

Висловлені зауваження не знижують загального позитивного враження від дисертаційної роботи та є приводом для наукової дискусії і можуть бути адресовані як побажання до подальшої наукової роботи.

### *Ідентичність змісту автореферату й основних положень дисертації.*

Структурна побудова та зміст автореферату ідентичні основним положенням дисертації. Наукові положення, висновки й рекомендації, наведені в авторефераті, належним чином розкрито й обґрунтовано в дисертації.

### *Загальний висновок.*

Аналіз дисертаційної роботи, автореферату та опублікованих праць дає підстави для висновку про те, що дисертація Радзівілової Інни Анатоліївни на тему «**Формування готовності майбутніх бортпроводників в авіаційних навчальних центрах до професійної діяльності**» є завершеним, цілісним, самостійним науковим дослідженням, яке

має наукову новизну, теоретичне та практичне значення. У роботі отримано нові науково обґрунтовані результати, які дали авторці змогу здійснити комплексне вирішення важливого актуального наукового завдання з теорії і методики професійної освіти.

Враховуючи актуальність, новизну, значущість результатів дослідження для педагогічної науки в цілому та теорії і методики професійної освіти зокрема, рецензована робота заслуговує на позитивну оцінку. Дослідження відповідає пп. 9, 11, 13, 14 «Порядку присудження наукових ступенів» (затверджено Постановою Кабінету Міністрів України від 24.07.2013 р. за № 567 (зі змінами), а її автор – Радзівілова Інна Анатоліївна – заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук зі спеціальності 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

**Офіційний опонент:**

кандидат педагогічних наук, доцент,  
професор кафедри авіаційного обґладнання  
Льотної академії Національного  
авіаційного університету

І. Л. Смирнова

Підпис **Смирнкової І.Л.** засвідчую:  
Заступник начальника Льотної академії  
Національного авіаційного університету  
з навчальної, науково-методичної  
та виховної роботи



М. І. Півень